

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Сойко І. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука*

Інформаційне суспільство створює нову систему цінностей, в якій людині необхідно володіти знаннями, вміннями й навичками, тобто бути компетентною. Сучасна особистість має бути не просто компетентною, вона має розбиратися в інформаційних потоках, володіти новими технологіями, здійснювати самоосвіту, добирати й застосовувати нові знання, мати такі якості, як всебічне мислення, комунікабельність, мобільність.

Зростання соціальної ролі молоді людини, її активне творче самовиявлення зумовлюють необхідність формування комунікативно компетентної мовної особистості, здатної вміло користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях, зберігати й примножувати цінності та ідеали народу. Зазначена ідея є в Законі України «Про освіту» [3], Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)» [5], Державному стандарті початкової освіти (2018р.) [2], Концепції Нової української школи [4], Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [7].

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що вимоги до обов'язкових результатів навчання розроблено на основі компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності, визначені Законом України «Про освіту» з урахуванням Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради ЄС для освіти впродовж життя. До них належать:

1) вільне володіння державною мовою. У процесі навчання на першому освітньому рівні ця компетентність виявляється передусім через уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко й аргументовано пояснювати факти, а також через любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовияву, готовність уживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами. Формування цієї компетентності передбачає, що здобувачі освіти активно використовують рідну мову в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади [6, с. 11].

Одне з актуальних завдань сучасної школи – пошук оптимальних шляхів зацікавлення учнів навчанням, підвищення їх розумової активності, спонукання до творчості, виховання школяра як життєво й соціально компетентну

особистість, здатну здійснювати самостійний вибір і приймати відповідні рішення в різноманітних життєвих ситуаціях, вироблення вмінь практичного і творчого застосування здобутих знань.

Сучасна концепція національної освіти ставить перед учителем чітку вимогу: сприяти формуванню національно-мовної особистості, яка характеризується свідомим ставленням до мови, розвиненим мовленням, мисленням, інтелектом та володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами мови її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетентності. Недостатня сформованість комунікативних умінь та навичок учнів, мотивації навчання зумовлюють посилення актуальності питання формування комунікативної компетентності [4].

Це означає, що вчитель має орієнтуватися на використання педагогічних технологій, за допомогою яких не просто б поповнювалися знання й уміння, а й розвивалися такі якості учня як пізнавальна активність, самостійність засвоєння знань, уміння творчо мислити, контролювати власне висловлювання тощо.

Проблемою формування комунікативної компетентності розглядалась багатьма відомими вченими: Н. Бібік, А. Богуш, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Я. Кодлюк, І. Осадченко, О. Савченко, М. Стельмахович.

Комунікативна компетенція передбачає володіння мовленнєвими уміннями й навичками, необхідними для спілкування, сукупність знань про норми й правила ведення природної комунікації. Формуючи компетентну особистість, учитель повинен: закласти міцний фундамент – збагатити знаннями; дати обтяжний словниковий запас; навчити вільно висловлювати думки; виробити вміння аналізувати, синтезувати, класифікувати події й оцінювати їх, маючи при цьому власну думку; навчити орієнтуватися у великому потоці інформації, вибирати з нього основне.

Сьогоднішній учень – продукт інформаційного середовища, тому й не просто його зацікавити художнім твором, розкрити йому багатство слова, неповторність і красу рідної мови, прищепити любов до понять, що асоціюються з образом Батьківщини, допомогти зрозуміти важливість комунікативних умінь і навичок.

Аналізуючи мовлення учнів, які навчаються в початковій школі, варто зазначити, що воно, як правило, безпосереднє, стисле, мимовільне, діалогічне. Йому притаманне повторення тих самих фраз, використання окремих слів – назв предметів замість формулювання речень. Спілкування школярів цього віку характеризується великою кількістю рухів та жестів. Молодші школярі далеко не завжди можуть висловити свої думки, почуття, передати словами те, що відчують. Вони ще не вміють лаконічно, точно побудувати свою розповідь. Часто переходять з однієї теми на іншу. У процесі спілкування не надають належного значення емоційності. Учні молодшого шкільного віку ще не володіють навичками самоконтролю.

Важливим для формування комунікативної компетентності у молодших школярів є досвід творчої діяльності. Набувається він при складанні власних оповідань, віршів, казок, легенд, описів, етюдів, есе. Такі висловлювання учнів

потребують самостійності у визначенні змісту і доборі мовних засобів. Вони не повинні будуватися на основі всебічно підготовленого мовного матеріалу, що добирається вчителем на основі його власного бачення змісту [1, с. 25-30].

У процесі формування комунікативної компетентності варто враховувати, що в учнів початкової школи переважає наочно-образна форма пам'яті. Вони швидше запам'ятовують конкретні відомості, події, предмети, факти, ніж словесний матеріал. У їх пам'яті краще зберігається те, що задіяне в процесі активної навчальної діяльності, з чим пов'язані їхні інтереси і потреби. Не менш важливим є врахування специфічних властивостей уваги, яка тісно пов'язана з емоціями, почуттями, інтересами школярів. Її основними особливостями є слабкість довільної та високий рівень мимовільної. Молодші школярі не можуть зосереджуватись на нецікавому, незрозумілому для них, легко відволікаються, швидко стомлюються.

Головним чинником підтримки їхньої уваги є інтерес, який можна, забезпечити яскравою наочною ігровими прийомами, нестандартними завданнями, цікавими доступними текстами різних типів, стилів і жанрів, інтерактивними формами організації навчальної діяльності. Усього періоду молодшого шкільного віку в учнів відбуваються якісні зміни, які необхідно враховувати під час формування комунікативної компетентності.

Таким чином, формування комунікативної компетентності учня, його здатності до ефективного спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів, творчого розвитку в комунікативній взаємодії. Від якості, глибини й обсягу знань, якими оволодіває учень на уроках української мови в школі, його сформованої комунікативної компетентності значною мірою залежить сучасний стан і майбутній розвиток нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головань М. Комунікативна компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23-30.
2. Державний стандарт початкової освіти (2018). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 23.08.2023).
3. Закон України «Про освіту» (2017р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 23.08.2023).
4. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/.../nova-ukrayinska-shkola> (дата звернення: 23.08.2023).
5. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93> (дата звернення: 23.08.2023).
6. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 23.08.2023).
7. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с.